ג: ארבעה ראשי שנים פרק ראשון ראש השנה

למנינא אחרינא. לשום מעשה שהיה וירושלמי דוחה לעולם מניסן מנין והאי דקאי בכסליו וקרי ליה שנת עשרים וקאי בניסן כו' (ה) בירושלמי גרס התם ר' יצחק והכתיב ויהי בחמת ושם מתות שנה וגו' (בראשית מ) ותני עלה שנת המנוי אינה עולה מן המנין תפסר כר"ח דאמר בתשרי נברא העולם והכתיב (נחמיה ב) ויהי בחדש ניסן שנת עשרים ונאמר (שם ו) ויהי בחדש כסליו שנת עשרים תפסר כר"ח דאמר כל שנה שלא נכנסו לה ל' יום אין מונין אותה שנה שלימה ופריך והא כתיב (שמות מ) ויהי בחדש הראשון בשנה השנית באחד לחדש הוקם המשכן וא"ת שנה שלישית היא ולא מנאה אלא שניה ע"י שלא נכנסו לה שלשים יום ואין מונין אותה שנה שלימה כלומר אם תרצה לדחות שנה שלישית היתה ולא מנאה אלא שניה שלא נכנסו לה ל' יום והכתיב (במדבר ז) ויהי בשנה השנית בחדש השני [בעשרים בחדש] נעלה הענן מעל משכן והא איתא בשתא חמשין יומין ואין מונין אותה שנה שלימה:

שנת עשרים לארתחשסתא המלך יין לפניו. פשטיה דקרא משמע דהאי עובדא דנחמיה בפני ארתחשסתא המלך (ב) היה דהוא דריוש כן אסתר שנכנה הבית בימיו אבל מי אפשר לומר כן דהא בשנת שיתא למלכות דריוש נבנה הבית כדכתיב ושיליא ביתא דנא ובסמוך מייתי לה והך עובדא דהכא בשנת עשרים הוה ד)[דכתיב ויי ישראל בהשקט וכבטחה] ועוד דבסמוך פריך רב יוסף לר' אבהו דאמר מנינן מנין למלכי ישראל א"כ קשו קראי אהדדי הוה ליה לאקשויי מהאי קרא גופיה דשנת עשרים לחדש (ג) תשרי קא חשיב וגרים לפרש דהכי קאמר קרא שנת עשרים לארתחשסתא דהוא כורש ראשון של פקידת המלך דריוש הכיא יין לפניו דהוא דריוש כן אסתר ומעשה הזה בשנה שלישית למלכותו כדכתיב (עזרא ד) כאדין בטלת עבידת בית אלהא וגו' עד שנת תרתין לדריוש מלך פרס ובשנת שלש למלכו דכר נחמיה לפני המלך על חומת ירושלים המפורלת כדכתיב בעזרא ויבא חנני. מירושלים בא שבבר עלו בני הגולה מימות כורש והיו שם בימיו ובימי אחשורוש וארתחשסתא זהו דריוש שאמר אחשורוש שנבנה הבית בשנת שתים לדריוש והרבה נשאלו ונחמיה כן חכליה היה שר המשקים למלך בשושן הבירה שמיהם בנבואת חגי. ובדק במקרא ולא נמצא כתוב בפסוק שני בשנת שתים אך י"ל שלפסוק של מעלה הימנו קאי שכתוב בו בשנת שתים: **כורש מלך כשר היה.** כלומר על שם שהיה כשר קראוהו כורש ושמו מעיד עליו לפיכך מנו לו כמלכי ישראל: **חדא.** דאם מניסן מנינן קשו קראי אהדדי: **כאוסו ומן לשנה הכאה.** ע"כ שביעית היא לו ממה נפשך: **וכתיב בעזרא ויבא ירושלם בחדש החמישי היא שנת השביעית למלך.** ואי מנו לו מניסן שמינית היא: **ועוד.** אין בדריוש קיימינן ואת אמרת כורש מלך כשר היה: **הוא כורש כו'.** אף דריוש שאחר אחשורוש נקרא כורש: **החמין.** נעשה רשע כשעלה עזרא ככר החמין: **ומי החמין.** כשעלה עזרא: **והכתיב.** נאגרת שאלה ביד עזרא לאמות שהיו לו כאדון יהודה: ומה

למנינא אחרינא הוא אמר רב פפא [6] שנת עשרים שנת עשרים לגזירה שוה מה התם לארתחשסתא אף הכא לארתחשסתא וממאי דמעשה דכסליו קדים דילמא מעשה דניסן קדים לא ס"ד דתניא דברים שאמר חנני לנחמיה בכסליו אמרן נחמיה למלך בניסן דברים שאמר חנני לנחמיה בכסליו שנאמר [7] דברי נחמיה בן חכליה ויהי בחדש כסליו שנת עשרים ואני הייתי בשושן הבירה ויבא חנני אחד מאחי הוא ואנשים מיהודה ואשאלם על היהודים הפליטה אשר נשארו מן השבי ועל ירושלם ויאמרו לי הנשארים אשר נשארו מן השבי שם במדינה ברעה גדולה ובחרפה וחומת ירושלם מפורצת ושעריה נצתו באש אמרן נחמיה למלך בניסן שנאמר [2] ויהי בחדש ניסן שנת עשרים לארתחשסתא המלך יין לפניו ואשא את היין ואתנה למלך ולא הייתי רע לפניו ויאמר לי המלך מדוע פניך רעים ואתה אינך חולה אין זה כי אם רע לב ואירא הרבה מאד ואומר למלך המלך לעולם יחיה מדוע לא ירעו פני אשר העיר בית קברות אבותי חרבה ושעריה אוכלו באש ויאמר לי המלך על מה זה אתה מבקש ואתפלל אל אלהי השמים ואומר למלך אם על המלך טוב ואם ייטב עבדך לפניך אשר תשלחני אל יהודה [אל] עיר קברות אבותי ואבננה ויאמר לי המלך והשגל יושבת אצלו עד מתי יהיה מהלכך ומתי תשוב וייטב לפני המלך וישלחני ואתנה לו זמן מתיב רב יוסף [3] ביום עשרים וארבעה לחדש בששי בשנת שתים לדריוש וכתיב [4] בשביעי (בשנת שתים) בעשרים ואחד לחדש ואם איתא בשביעי בשנת ג' מיבעי ליה אמר ר' אבהו כורש מלך כשר היה לפיכך מנו לו כמלכי ישראל מתקיף לה רב יוסף חדא דא"כ קשו קראי אהדדי דכתיב [5] ושיציא ביתא דנא עד יום תלתא לירח אדר די היא שנת שית למלכות דריוש מלכא ותניא [6] באותו זמן לשנה הבאה עלה עזרא מבבל וגלותו עמו וכתיב [8] ויבא ירושלם בחדש החמישי היא שנת השביעית למלך ואם איתא שנת השמינית מיבעי ליה ועוד מי דמי התם כורש הכא דריוש תנא הוא כורש הוא דריוש הוא ארתחשסתא כורש שמלך כשר היה ארתחשסתא על שם מלכותו ומה שמו דריוש שמו מ"מ קשיא א"ר יצחק לא קשיא כאן קודם שהחמיץ כאן לאחר שהחמיץ מתקיף לה רב כהנא ומי החמיץ והכתיב ומה

מסורת הש"ס

מוהיב רב יוסף ביום עשרים וארבעה לחדש בששי בשנת שתים לדריוש המלך. [וכתיב] בשביעי בעשרים ואחד לחדש היה דבר ה' אל חגי וגו', ואם איתא דמתשרי מנינן להו בשביעי בשנת שלש מיבעי ליה למימר. ופירק ר' אבהו כורש מלך כשר היה מנו לו כמלכי ישראל מניסן. ואתקיף רב יוסף על הא דר' אבהו, הדא דא"כ ממני שהיה מלך כשר מנו לו כמלכי ישראל מניסן, קשו קראי אהדדי, [6] וכי טעם מונין לו מניסן ופעם מונין לו מתשרי, דהא הני קראי דקא מפרש רב חסדא מראין כי מתשרי מנו לארתחשסתא והוא דריוש, והכא קאמרת מניסן מנו ליה, קשו קראי אהדדי. ועוד כתיב לגבי דריוש עצמו, ושיציא ביתא דנא עד יום תלתא לירח אדר דהוא שנת שית (למלכו) [למלכות] דריוש מלכא, ותני עלה באותו הזמן, כלומר באדר לשנה הבאה עלה עזרא מבבל וגלותו עמו. וכתיב ויבא ירושלם בחדש החמישי היא שנת השביעית למלך. ואם איתא דמניסן מנינן ליה קאי באדר בשנת שית, הגיע ניסן הנה נכנסה שנה שביעית בניסן אחר עוד נכנסה שנה שמינית, ואם איתא דמניסן מנינן לדריוש עצמו, בחדש החמישי שנה שמינית הוא ליה למכתב. ועוד מי דמי התם כורש, כלומר הוא היה מלך כשר, ולו לכורש מנו לו מניסן כמלכי ישראל, הכא דריוש. ופרקינן תנא הוא כורש הוא דריוש הוא ארתחשסתא. מכל מקום קשו קראי אהדדי. ופריק ר' יצחק לא קשיא כאן קודם שהחמיץ, כלומר שלש ארבע שנים מנו לו מניסן, ומשנה ששית ולמעלה כיון שהחמיץ מנו לו מתשרי. ואתקיף עלה רב כהנא והא הני קראי מפרשי דבבנין הבית הוו עסקי, ומי החמיץ קודם שיכנה הבית. והא כתיב

(ה) נראה מזה כי בימיו היה נוהם חדא דא"כ קשו קראי אהדדי ועוד דממני ושיליא ביתא וכו' ועי' נחום שלן דיה שנת ודיק.

רבינו חננאל

(ב) [לעיל כ:], (ג) [פי' סוף תעלוס בין הכתם], (ד) [עדכין יג.], (ד) מ"ר, (ה) ע' רש"ל.

תורה אור השלם

1. דברי נחמיה בן חכליה וידי בחדש כסליו שנת עשרים ואני הייתי בשושן הבירה:
נחמיה א א
2. ויהי בחדש ניסן שנת עשרים לארתחשסתא המלך יין לפניו ואשא את היין ואתנה למלך ולא הייתי רע לפניו:
נחמיה ב א
3. ביום עשרים וארבעה לחדש בשישי בשנת שתים לדריוש המלך:
חגי א טו
4. בשביעי בעשרים ואחד לחדש היה דבר יי ביד חגי הנביא לאמר:
חגי ב א
5. ושיציא ביתא דנה עד יום תלתא לירח אדר די היא שנת שת למלכות דריוש מלכא:
עזרא ו טו
6. ויבא ירושלם בחדש החמישי היא שנת השביעית למלך:
עזרא ז ח

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה למנינא מ' וקאי בניסן מ' וה"ג בירושלמי התיב וכו' ופס מאות שנה בראשון בא' לחדש וגו' ותני עלה: (ב) ד"ה שנת מ' נפני אתתחסתא המלך דהוא דריוש מ' הנת בימיו היה אבל מ"ש: (ג) בא"ד דשנת עשרים לחדש דמתשרי קא חשיב: (ד) בא"ד וכתרפה לפי שהאומות היו עוללים אותם: (ה) ד"ה ביום מ' בשנת שתים לדריוש בשביעי בעשרים: (ו) בא"ד מלאכה בנית ה' צבאות אלהיהם: (ז) בא"ד ולנסר בעלים ובשביעי כל"ל: